

เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๓

ไม่มีกิเลสประเภทใดจะสุภาพอ่อนโยน

ปกติสุขภาพก็ไม่ค่อยดีเท่าไร ไม่ค่อยสมบูรณ์พอที่จะวางใจได้ แต่ก็เพราะความเป็นห่วงในเรื่องพระที่มาศึกษาอบรมด้วย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญอยู่มาก เนื่องจากไกลครูไกลอาจารย์ผู้ให้การแนะนำสั่งสอนวิธีปฏิบัติ

จิตเวลาฝึกหัดภาวนาตามนิสัยทั่ว ๆ ไป ตามธรรมดาที่มีความฟุ้งซ่านวุ่นวายเหมือน ๆ กัน แต่พอฝึกหัดภาวนาระงับความวุ่นวายด้วยวิธีการภาวนา ใจก็จะสงบลงได้ สงบโดยไม่คิดยุ่งเหยิงวุ่นวายดังที่เคยเป็นมา ขณะที่จิตสงบจิตก็อยู่กับตัว ไม่ออกธรรมาภิรมย์ ไม่แสดงเป็นกิริยา เป็นรูปเป็นร่าง เป็นอาการนั้น เป็นภพนี้ให้ปรากฏภายในใจ เช่นแสดงเป็นเรื่องตัวเองไปนอนตายให้เห็นอยู่ต่อหน้าต่อตา การตายนั้นก็มีการแปลก ๆ ต่าง ๆ ในเราคนเดียว ในคน ๆ เดียวนั้น บางทีก็ตายเหมือนตายจริง ๆ แสดงความพองพองน้ำเลือด น้ำหนองไหลเยิ้มออกมาทุกอวัยวะ แล้วแตกกระจายให้เห็นต่อหน้าต่อตา และเปื่อย ผุพังลงไป เปื่อยลงไป เน่าลงไป เหลือแต่โครงกระดูก จากนั้นโครงกระดูกที่ติดต่อกันด้วยเส้นด้วยเอ็นก็ผุเปื่อยไปด้วยกัน ลงไปกองให้เห็นอยู่ต่อหน้าต่อตา จนกระทั่งกลายเป็นธาตุดินเป็นต้น ให้เห็นได้อย่างชัดเจน

เช่น น้ำก็ค่อยซึมซาบลงไปใต้ดินบ้าง เห็นอย่างชัด ๆ ในขณะที่พิจารณาอยู่ เมื่อน้ำซึ่งเป็นสิ่งประสานอวัยวะส่วนต่าง ๆ ได้เหือดแห้งไปหมดแล้ว ร่างกายก็แห้งกรอบลงไป ๆ เส้นเอ็นที่เคยยึดเหนี่ยวร่างกายส่วนต่าง ๆ และกระดูกทุกชิ้นไว้ ก็ขาดกระจายพังทลายลงไป มีแต่กองกระดูก ส่วนเนื้อส่วนหนังหายไปหมด คือค่อยหายไป ๆ ด้วยความเหี่ยวแห้ง และสลายตัวลงไปกลายเป็นดินให้เห็นอย่างชัดเจน กระดูกที่เป็นของแข็ง ละลายกลายเป็นซากที่เพื่อนก็ปรากฏเด่น จากนั้นความแยกตัวของจิตชนิดหนึ่ง นี้หมายถึงผู้ต้องการความจริงยิ่งกว่าต้องการความกลัว ก็จะได้เห็นความจริงอันนี้ที่สลายตัวลงไป แม้จะเป็นที่หลังหมู่เพื่อนก็ตาม ก็ลงไปเป็นดินให้เห็นอย่างชัดเจน

จิตเป็นผู้รู้ เป็นผู้เห็น ย่อมได้ดู ได้รู้ ได้เห็นสภาพของตน ทั้ง ๆ ที่นั่งภาวนาอยู่นั้นแล ได้เห็นร่างอันหนึ่งซึ่งเป็นภาพแห่งธรรม แสดงข้อเปรียบเทียบให้สติปัญญาได้รู้ได้เห็น เมื่อพิจารณาสิ่งเหล่านั้นจนลงไปสู่สภาพเดิมเต็มที่ของมันแล้ว จิตก็ถอนจากความคิดความเห็นความดูสิ่งเหล่านั้นเข้ามาสู่ภายใน นี้มีสองแขนง แขนงหนึ่งย้อนเข้ามาสู่ภายในนี้ เราได้ตายไปอย่างนั้นจริง ๆ หรือ หรือว่าภาพนั้นเป็นเครื่องแสดงเหตุแสดงผล

พร่ำสอนเราให้รู้ว่า สภาพที่แท้จริงคือตัวของเรานี้ก็จะต้องเป็นอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วย้อนกลับมาพิจารณาภายในร่างกายอันนี้อีกด้วย ความอยากรู้อยากเห็นอยากเข้าใจถึงความจริงเช่นเดียวกับภาพภายนอกที่แสดงลงถึงความจริงเต็มส่วนแล้วนั้น สภาพนี้ก็เป็นอย่างอื่นเช่นเดียวกัน ปรักหักพังลงไป เปื่อยลงไป ๆ อันนั้นขาดลงไปอันนี้ขาดลงไป ปรากฏชัดเจนในความรู้สึก จนกระทั่งขาดสะบั้นลงไปหมดไม่มีสิ่งใดเหลือ เช่นเดียวกับภาพที่ปรากฏภายนอกนั้น เมื่อไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว มันไปอยู่ที่ไหนที่นี้ สิ่งเหล่านี้สูญไปไหน มันก็ลงไปเป็นดินเป็นน้ำเป็นลมเป็นไฟ เช่นเดียวกับภาพภายนอกที่ปรากฏนั้น จิตเป็นที่แน่ใจ

ในขณะที่พิจารณาร่างกายภายนอกที่แสดงตัวว่าเป็นคนตายแล้วไปปรากฏนั้น ก็ไม่รู้สิกร่างกายเรานี้เลย เมื่อย้อนเข้ามาพิจารณาร่างกายอันนี้ ก็ย้อนเข้ามาพิจารณาด้วยความเข้าใจ แน่ใจว่าไม่ใช่ภาพอันนี้ไปเป็นอย่างนั้น เป็นแต่เพียงภาพอันหนึ่งซึ่งแสดงข้อเปรียบเทียบให้ทราบชัดเจนเท่านั้น จิตจึงย้อนเข้ามาพิจารณาสิ่งเหล่านี้ ก็เป็นไปอย่างเดียวกันอีก

พอเป็นไปครั้งที่สองนี้ เมื่อลงถึงพื้นฐานเดิมของธาตุชั้นธัมมจริง ๆ แล้วก็หมด เหลือแต่ความรู้ล้วน ๆ ปรากฏเด่น อันนี้ไม่ลงไปเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ เป็นอากาศธาตุ เป็นอะไร เป็นแต่ความรู้ล้วน ๆ เป็นความรู้ที่อัศจรรย์ เป็นความรู้ที่เด่นชัดไม่เคยปรากฏได้ปรากฏขึ้นมาแล้วความรู้ เพราะสิ่งเกี่ยวข้องพัวพันนั้นได้พิจารณาขาดวรรคขาดตอนลงไปแล้ว จนเหลือแต่ความรู้ ที่นี้ความรู้นี้ก็หมดกิริยาที่จะแสดงออก เหลือสักแต่ว่ารู้ และเป็นความอัศจรรย์แฝงอยู่กับความสักแต่ว่ารู้นั้น เพราะเป็นความละเอียดของความรู้แท้และไม่กำหนดกฎเกณฑ์ว่าได้อยู่ที่สูงที่ต่ำ ทิศนั้นทิศนี้ไม่มี หากไม่ละความรู้ที่ปรากฏอยู่ นี้เป็นผลที่เกิดจากการพิจารณาทั้งสองภาพ อันเป็นภาพของตัวเองทั้งสองอย่าง นี้ประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง พอพิจารณาภาพภายนอกที่แสดงเรื่องความล้มความตายให้เห็นอย่างชัดเจน เพราะเป็นภาพของตนแท้ เมื่อพิจารณาสภาพนั้นหมดปัญหาหลงไปแล้ว ใจก็หมดปัญหาไปตามภาพนั้น ร่างกายอันนี้เลยหมดความหมาย เพราะร่างกายนี้ได้ไปเป็นอย่างนั้นให้เห็นแล้ว โดยไม่ต้องย้อนมาพิจารณาอย่างนี้อีกก็มี นี่เป็นสองแขนง

จิตเราจะเป็นในแขนงใดก็ตาม ไม่เป็นความผิดในการพิจารณา ขอให้เป็นการถนัดใจของเรา แต่เรื่องความกลัวนั้นอย่าสร้างขึ้นมานั้น เป็นเรื่องของกิเลสจะแทรกธรรมดา เป็นเรื่องของมารที่จะกีดขวางทางเดินของความจริง ซึ่งเรากำลังพิจารณาให้ถึงฐานแห่งความจริงอยู่ด้วยสติปัญญาของเรา เราอย่าสร้างความกลัวเป็นกลัวตาย กลัวเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ขึ้นมา อันนั้นให้ทราบว่าเป็นความคิดปรุงของฝ่ายกิเลสที่จะทำการกีดขวางลงใจเรา ให้

เกิดความตกอกตกใจ เกิดความหวาดเสียว แล้วไม่อยากจะพิจารณาอาการเหล่านั้นอีกต่อไป อย่างหนึ่งเข้าใจว่าตนตายเสียจริง ๆ เหล่านี้เป็นความเข้าใจผิด

ให้แน่ใจว่าจิตนั้นไม่เคยตายแต่ไหนแต่ไรมา มีแต่ความเปลี่ยนแปลงไปตามอาการที่เกี่ยวข้องกับจิต เช่นร่างกายก็เป็นความเกี่ยวข้อง ชั้นนี้ทั้งห้านี้เป็นความเกี่ยวข้องกับจิตทั้งนั้น สิ่งเหล่านี้เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จะต้องแปรไปตามสภาพแห่งความจริงของเขา เราผู้ต้องการความจริงจำต้องพิจารณาสິงเหล่านี้ให้ทราบตามความจริงของเขา เพราะเราไม่มีการล้มการตาย การฉิบหาย การสูญสิ้นไปเป็นนั่นเป็นนี่เหมือนกับสิ่งเหล่านั้น

จิตเป็นตัวยืนโรง ให้ทำความมั่นใจอย่างนี้ ไม่ต้องตกใจ จะเป็นอะไรขึ้นมา ความรู้นี้จะสามารถรู้ตามไปหมด ไม่มีคำว่าล้มว่าตาย ไม่มีคำว่าฉิบหายไปตามอาการเหล่านั้น พอที่จะสร้างความตกอกตกใจ ความกลัวเป็นกลัวตายขึ้นมาอันเป็นอุปสรรคแก่ตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องความล่องลอยของกิเลสทั้งหมด ให้พึงทราบกลมายาของกิเลสแทรกธรรมดาได้ อย่างนี้

ขณะที่จิตมีความสงบตัว ถ้าไม่แสดงอาการออกภายนอกเป็นภาพต่าง ๆ ก็ให้อยู่ด้วยความสงบ อยู่ด้วยการพิจารณา เช่นเรากำหนดอานาปานสติ ก็ให้รู้อยู่กับลมเท่านั้น ไม่ต้องไปปรุงไปแต่งให้เป็นอย่างนั้นให้เป็นอย่างนี้ ให้รู้อยู่กับลม มีสติเป็นผู้ควบคุมงานอยู่ตลอดเวลาในขณะที่ทำ นี่เป็นความถูกต้อง ผลจะปรากฏขึ้นมาอย่างไรนั้น เป็นเรื่องของผลซึ่งสืบเนื่องไปจากเหตุเป็นเครื่องสนับสนุนตามนิสัยของผู้บำเพ็ญนั้น ๆ ซึ่งไม่เหมือนกันในอาการต่าง ๆ แต่จะเหมือนกันในเรื่องความสงบ นี่คือหลักของการภาวนา

ยิ่งพิจารณา ยิ่งภาวนาไปเท่าไร ยิ่งจะเห็นความละเอียด ความแปลกประหลาดในธรรมทั้งหลายด้วย ความละเอียดลออนของเครื่องหลอกลวงคือกิเลสทั้งหลายด้วย ซึ่งเป็นข้าศึกต่อกันอยู่แล้ว และมาแสดงการกีดขวางต่ออรรถต่อธรรมต่อการพิจารณาในแง่ต่าง ๆ ทำให้ลุ่มหลงหรือเผลอตัวยอมเชื่อมั่นไปได้ และขาดผลขาดประโยชน์เป็นอย่างน้อย นอกจากนั้นยังจะเป็นความเสียแก่เราอีก เพราะกลมายาของกิเลสแสดงออกมาซึ่งเราตามรู้ตามเห็นมันไม่ทัน

การปฏิบัติจิตตภาวนา ถ้าเป็นรายเช่นนี้ให้พึงทราบตามนิสัยของตน ถึงอาการใดจะแสดงออกให้เราเห็นก็ตาม ให้พึงทราบว่าเป็นอาการของธรรมที่แสดงออกเพื่อพรั้าสอนเรา ไม่ใช่แสดงออกเพื่อทำลายเรา สิ่งที่จะทำลายเรานั้นคือความคิดปรุงอันหนึ่งต่างหากที่จะแทรกขึ้นมา เช่น นี่เรานั่งภาวนาอยู่แท้ ๆ ทำไมจึงต้องตายอย่างนี้ คนเรากลับตายอยู่แล้วตามเรื่องของกิเลสที่เคยเกลี้ยกล่อมให้เชื่อสนิทมานาน ทำไมจะไม่กลัวเมื่อความปรุงชนิดนั้นเกิดขึ้นมา นี่แหละคืออุปายของกิเลสแทรกธรรมดา จงทราบไว้ว่าเราไม่ตาย อะไรจะตาย

อะไรจะฉิบหาย เราเป็นนักรู้ เวลานี้ก็ปฏิบัติเพื่อรู้เพื่อเห็นความเห็นจริงอยู่แล้ว ทำไมจะไปกลัวความตาย

ความตายเป็นเรื่องของธาตุของขันธ์ ไม่ใช่เรื่องของจิต อากาโรของกายที่แสดงอยู่นั้น จะเปื่อยพังทลายลงไปเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ จนกลายเป็นสุญญากาศว่างเปล่าไปหมด ก็ให้เห็นตามเรื่องของมันที่เป็นนั้น เพราะผู้เห็นผู้รู้คือใจ ไม่ใช่ผู้จะฉิบหายวายปวง ไม่ใช่ผู้จะสลายเปลี่ยนแปลงไปเหมือนอย่างสิ่งเหล่านั้น เป็นผู้ดู เป็นผู้รู้ผู้เห็น เพื่อความจริง เป็นหลักใจแก่ตนต่างหาก

ไม่ต้องไปห่วงไหวโยกคลอน กลัวเป็นกลัวตายกับอาการต่าง ๆ ซึ่งเป็นอาการของธรรมแสดงออกมา ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสแทรก มันก็กลายเป็นเรื่องหลอกลวง เป็นความคิดขึ้นมาแปลก ๆ ต่าง ๆ ให้กลัวให้ขยาดครั่นคร้าม ให้ขยะแยะง ไม่ใช่ขยะแยะงแบบนิพพิทา ความเบื่อหน่ายดังพระพุทธเจ้าสอน ความเบื่อหน่ายอันนั้นไม่ได้เกิดความอดทนระอาใจ ไม่ได้เกิดความท้อถอม ไม่ได้เกิดความกดถ่วง ไม่ได้เกิดความทุกข์ความทรมานแก่ใจ นี้เรียกว่าความเบื่อหน่ายโดยธรรม ท่านเรียกว่าเบื่อหน่าย เป็นความละเอียดอ่อนมาก ถ้าเบื่อหน่ายแบบกิเลสแล้วเกิดความทุกข์ความร้อนขึ้นมา

ความรัก ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสก็เกิดความทุกข์ความร้อนขึ้นมา ความชัง ความเกลียด ความโกรธ เป็นเรื่องของกิเลส จึงสร้างทุกข์ให้สัตว์โลกทุกระยะทุก ๆ อาการของกิเลส ที่แสดงขึ้นมาแปลก ๆ ต่าง ๆ กัน ผลจะต้องได้รับเป็นทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ถ้าเป็นความรักโดยธรรม เช่น รักความ پاکเพียร รักในการภาวนา รักในอรรถในธรรม ชอบในอรรถในธรรมอันเป็นผลที่ตนประพฤติปฏิบัติ มีความรักความสงวน มีความระมัดระวังไม่ให้สิ่งใดเข้าเกี่ยวข้อง ไม่ให้สิ่งใดเข้ามาทำลาย ความรักความสงวนเหล่านี้เป็นธรรม ไม่สร้าง ความทุกข์ให้แก่เรา ผิดกันอย่างนี้

คำว่ารักว่าชอบใจหรือไม่ชอบใจ มีได้ทั้งฝ่ายมรรคคือธรรม มีได้ทั้งฝ่ายกิเลส แต่ผลผิดกัน คือ อันหนึ่งสร้างความทุกข์ขึ้นมาให้เรา อันหนึ่งไม่ได้สร้างความทุกข์แต่สร้างความสงบสุขขึ้นมา และเห็นโทษแห่งความทุกข์ทั้งหลายเรื่อย ๆ ไป จิตใจยิ่งเบาเพราะความเห็นโทษย่อมมีการปล่อยวาง คลายความยึดมั่นถือมั่นเข้ามาโดยลำดับ จิตใจย่อมมีความผ่องใส และมีความเบาบางภายใน การพิจารณาธรรมทั้งหลายเป็นอย่างที่กล่าวมานี้

อาการอะไรก็ตามแสดงออกมา ถ้าไม่ใช่สิ่งที่จะควรพิจารณาตาม เพื่อให้รู้ความสัตย์ ความจริงทั้งหลาย แต่มาแสดงให้เราเห็น เราย้อนจิตเข้ามาสู่ภายในเสีย ภาพหรืออาการเหล่านั้นก็หายไป เพราะนั้นเป็นอาการออกไปจากจิต ไม่ใช่มาจากที่อื่นที่ใด แต่เป็นอาการของจิต เป็นเงาของจิตไปแสดงภาพให้เราเห็น เราต้องการจะพิจารณาแยกแยะเป็นอรรถ

เป็นธรรม เป็นความแบายคายเพื่อรู้ความจริงของสิ่งนั้น และเกิดผลประโยชน์แก่เรา เราพิจารณาได้

ถ้าไม่ควรพิจารณา หากทราบเองภายในตัวเองกับภาพนั้น ๆ ที่มาปรากฏ เราก็ถอนจิตออกจากนั้นเข้ามาสู่ภายในคือความรู้ ให้อยู่กับใจนี้เสีย อาการนั้นก็ดับลงไปทันที ไม่ทำให้เราเสียหายได้ ถ้าเราไม่ลืมหลัก ไม่หลงหลักคือความรู้ เมื่ออาการของความรู้ ออกแสดงก็ถอนอาการของความรู้เข้ามาสู่ตัวเอง คือความรู้โดยธรรมชาติได้แก่จิตนี้เสีย อาการทั้งหลายจะดับไปทันที ไม่ว่าอาการใดก็ตาม เมื่อย้อนจิตเข้ามาสู่ตัวเองแล้วต้องดับทั้งนั้นไม่ลูกลाम

แต่ในขั้นเริ่มแรก หากไม่จำเป็นเราอย่าคิดอย่าค้น อย่าเสาะอย่าแสวงให้ภาพเหล่านี้ปรากฏขึ้นมา ถ้าปรากฏขึ้นภายในตัวเราเองเป็นอย่างไรว่านั่น นั่นเป็นความเหมาะสมยิ่งกว่าภาพภายนอกแสดงออก เป็นความถูกต้องทีเดียว ไม่ต้องน้อมเข้ามาสู่ตัวของเรา แต่นี้เป็นหลักนิสัย เวลาจะเป็นขึ้นมาเราไม่เคยคาดเคยคิดเอาไว้ หากเป็นขึ้นมาเอง และคติธรรมหรือธรรมที่ผุดขึ้น เราพูดในแง่แห่งธรรมที่ว่าเหมือนกับมีคนมาบอกอย่างนั้น ๆ นั่นก็คือธรรมท่านแสดงบอกเรานั้นแล บอกขึ้นภายในใจ เป็นขึ้นภายในใจแล้วดับไป เรายึดนั้นมาเป็นคติเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็มีแง่แห่งสังขารมารที่ปรุงหลอกได้เหมือนกัน เราต้องได้ใช้ปัญญาพิจารณาว่าควรเชื่อตามหรือไม่ควรเชื่อประการใด ถ้าสิ่งที่ผุดขึ้นมานั้นเป็นเครื่องหลอกหลวงเรา เราก็ทราบที่สังขารนี้เป็นสังขารมาร เป็นเครื่องหลอกหลวง สถิติปัญญาเรา รู้เท่าทันแล้วสิ่งนั้นก็ดับไป ไม่มาหลอกหลวงเราได้อีก ถ้าเราหลงเพลินไปตามอาการนั้นก็แสดงขึ้นมาเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เราหลงไปเรื่อยไม่มีทางยุติและเสียไปด้วยสังขารมนั้นจริง ๆ

เพราะฉะนั้น การที่ความรู้ต่าง ๆ ผุดขึ้นมานั้น จึงต้องได้พิจารณาเป็นสองแง่ แ่งหนึ่งผุดขึ้นมาเป็นธรรม ยอมรับกัน แ่งหนึ่งแสดงขึ้นมาเป็นความหลอกหลอนหลอกหลวง แ่งนั้นให้ใช้สติปัญญาตัดกันทันทีหรือทักกัน คำนึงกันทันที อาการนั้นจะดับไปเพราะเรารู้หน้าตามันแล้ว มันไม่มาหลอกเราได้อีก นี่วิธีการพิจารณาเป็นอย่างไรสำหรับในวงปฏิบัติ

มีจิตตภาวนาเท่านั้นที่จะทราบได้ในแง่ต่าง ๆ ของธรรมทั้งหลายที่กล่าวมานี้ ทั้งส่วนหยาบในขั้นเริ่มแรกตั้งที่กล่าวมาด้วย ทั้งขั้นละเอียดยิ่งไปกว่านั้นและขั้นละเอียดสุด จะไม่มีอันใดเป็นผู้รับรู้ เป็นผู้สามารถเหมือนจิตตภาวนา เพราะฉะนั้น การบำเพ็ญจิตตภาวนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก เป็นฐานที่ตั้งแห่งงานที่เหมาะสมอย่างยิ่ง ที่จะทำความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ทั่วไตรโลกธาตุทั้งภายนอกภายใน จะนอกเหนือไปจากจิตตภาวนานี้ไม่ได้เลย

พระพุทธเจ้าของเราได้ตรัสธรรม เป็นโลกวิทู รู้แจ้งเห็นจริงทั้งโลกนอกโลกใน ตลอดทั่วถึงก็เพราะจิตตภาวนา พระสาวกทั้งหลายที่ได้เป็นสรณะของพวกเรา ได้กล่าวอ้าง เป็นสักขีพยาน หรือเป็นที่ยึดฝากเป็นฝากตายของเราตลอดมาว่า สงฆ์ สรณ คจฺฉามิ ท่าน ก็ปรากฏขึ้นมาจากจิตตภาวนา พระธรรมที่เราทั้งหลายได้กราบไหว้บูชาอยู่นี้ ก็ปรากฏเป็น ผลขึ้นมาในวงปฏิบัติจิตตภาวนา จึงเป็นสรณะสามโดยอาการ คือ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ได้แก่ พระพุทธเจ้าผู้ตรัสธรรม ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ คือพระธรรมอันบริสุทธิ์ที่ พระพุทธเจ้าได้ทรงรูทรงเห็น สงฆ์ สรณํ คจฺฉามิ ได้แก่องค์สาวกซึ่งบริสุทธิ์พุทธโธเต็มดวง ภายในใจ เป็นอาการของธรรมแต่ละอย่าง ๆ แต่ละอาการ รวมลงแล้ว พุทธะก็ดี สังฆะก็ดี เข้าสู่จุดเดียวกัน คือเป็นธรรมทั้งดวง นี้เป็นขั้นที่ใจ รู้ขั้นที่ใจ ใจบริสุทธิ์เต็มที่ ใจก็เป็น คู่ควรแก่ธรรมอันประเสริฐเต็มดวงเต็มที่เหมือนกัน

ด้วยเหตุนี้ใจจึงควรแก่การอบรมศึกษาหรือฝึกหัดดัดแปลง เพราะใจเป็นภาชนะที่ เหมาะสมกับธรรมทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งด้วย ใจเป็นสิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์กับธรรมทั้งหลาย ทั้งหยาบ กลาง ละเอียด ทุกชั้นทุกภูมิของธรรมด้วย จึงควรได้รับการอบรมด้วยดีจนถึงขั้น ดีเยี่ยมเป็นธรรมแห่งเดียว คือใจเอก ธรรมเอก ไม่มีอะไรเป็นคู่แข่ง

คำว่าใจไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยทั้งของสัตว์และของบุคคลทั่วโลกธาตุ สัตว์ทุกตัวมีใจนี้ เข้าครอง ใจที่จะเข้าครองความเป็นสัตว์เป็นบุคคล เกิดในกำเนิดต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีเชื้อ พาให้ไปเกิด ดังที่เคยกล่าวเสมอว่า อวิชชาขบขจฺจยา สงฺขารา เชื้อนี้ฝังอยู่ในจิต จนไม่ ทราบต้นหมายปลายทางว่า เคยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมาตั้งแต่เมื่อไร แต่จะนานหรือไม่นาน จำได้หรือไม่ได้ไม่สำคัญ สำคัญที่การพยายามถอดถอน ระเบิดบั้งสิ่งเหล่านี้ลงไปได้ด้วย ความเพียรของเรานั้นแลเป็นความเหมาะสมอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับความมืด จะเคยมืดมากก็ กับก็กลับแล้วไม่เคยทราบต้นสายปลายเหตุของความมืดนี้เลย ว่าเคยมืดมาตั้งแต่เมื่อไร อย่างนี้ก็ตาม แต่เมื่อตามไฟขึ้นหรือเปิดไฟขึ้นเท่านั้น ความมืดไม่ได้ขึ้นอยู่กับกาลเวลา แต่ ขึ้นอยู่กับความสว่างที่ปรากฏขึ้นเท่านั้น ความมืดย่อมระเบิดดับไปในทันทีทันใด

นี่กิเลสต้นหาอวิชชา ซึ่งเป็นเจ้าครองหัวใจของสัตว์โลก วางพีชวางผลให้เกิดแก่เจ็บ ตายและพะรุงพะรังไปด้วยความทุกข์ความลำบากในภพน้อยภพใหญ่ เป็นมานานเท่าไรก็ ตาม แต่เมื่อความพากเพียรซึ่งเหมือนกับเราตามไฟหรือเปิดไฟขึ้น ไฟก็มีแรงเทียนต่างกัน ถ้าน้อยแรงเทียนก็สว่างน้อย เห็นน้อย ความสงบก็น้อย ถ้าแรงเทียนมากขึ้นเพราะ กำลังสติปัญญามีมาก พลังของใจก็มีมากขึ้น จิตใจก็ยิ่งแสดงความสว่างมากขึ้น กิเลสคือ ความมืดก็ค่อยหายค่อยจางลงไปเรื่อย ๆ จนสติปัญญาเต็มภูมิแล้ว ก็สามารถทำลายความ มืดภายในจิตใจได้รอบตัว กลายเป็นความบริสุทธิ์พุทธโธขึ้นมาในขณะนั้น โดยไม่ต้องไป

คิดถึงกาลถึงเวลาแห่งความมืดซึ่งเคยฝังอยู่ในจิตใจนั้นเลย ความมืดย่อมหายไป
 ในขณะเดียวกันเท่านั้น

ใจจึงเป็นของสำคัญมาก ใจเป็นผู้ก่อภพก่อชาติ ใจเป็นโรงงานผลิตทุกข์ทั้งหลาย
 ผลิตเชื้อให้พาเกิดแก่เจ็บตาย ผลิตวิบากให้เป็นผลดีชั่วขึ้นมา ถ้าผู้โง่ก็จะผลิตแต่ความชั่ว
 คือทำแต่ชั่ว พูดแต่ชั่ว คิดแต่เรื่องชั่ว เป็นการสั่งสมทุกข์ขึ้นมาภายในตนไม่หยุดหย่อน
 สถานที่ใดจุดใดเป็นสถานที่หรือเป็นจุดที่สร้างเหตุดีชั่ว ผลคือความสุข ความทุกข์ จะต้อง
 เกิดขึ้นในจุดนั้นโดยไม่คาดกาลคาดเวลา จำได้หรือไม่ได้ไม่สำคัญ จะเกิดที่นั่นและติดอยู่
 กับที่นั่น ด้วยเหตุนี้จึงต้องให้สำรวมระวังใจผู้คอยก่อเหตุด้วยความไม่ประมาทอยู่เสมอ

อย่างน้อยก็ให้สร้างคุณงามความดี เช่น การให้ทาน ท่านสอนไว้เป็นหลักธรรม
 สำคัญ การรักษาศีล การภาวนา ธรรมทั้งสามประเภทนี้เป็นเครื่องชำระล้างจิตใจเราให้ขาว
 สะอาดสว่างไสว และรวมเข้าไปสู่จิตตภาวนา ผลแห่งการให้ทานก็ดี ผลแห่งการรักษาศีลก็ดี
 จะรวมไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับผลแห่งการภาวนา เพราะนั่นเป็นทำนบใหญ่ เป็นที่
 ไหลรวมแห่งน้ำหลายสาย รวมลงในทำนบใหญ่คือจิตตภาวนาทั้งหมด บรรดาบุญกุศลมาก
 น้อยที่เคยสร้างมาก็กักกักปักกักที่ภพที่ชาติ สร้างมาก็ครั้งก็หนไม่สำคัญ ย่อมจะไหลรวมลงสู่
 จิตดวงนั้นทั้งสิ้น

จิตดวงนี้ไปถือกำเนิดเกิดในสถานที่ใด วิบากจึงต้องติดตามจิตดวงนี้ไปทุกกำเนิด
 โดยไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา ไม่ขึ้นอยู่กับการนับการอ่านว่าทำได้มากทำน้อย นานหรือไม่นาน
 เพียงไร ย่อมติดแนบไปกับจิต

ผู้พิสูจน์สิ่งเหล่านี้และพิสูจน์จิตจนเห็นได้อย่างชัดเจนและนำออกมาสั่งสอนโลก ก็
 คือศาสดาของชาวพุทธเราองค์เดียวกันนั้น ในโลกทั้งสามนี้ไม่มีใครสามารถฉลาดรู้กลมายา
 ของกิเลสเครื่องปกคลุมหุ้มห่อจิตใจ และกล่อมสัตว์โลกให้เพลินและจมอยู่ในวัฏสงสารนี้
 ไม่มีใครรู้วิธีการต่าง ๆ เพื่อปลดเปลื้องตนออกจากมันได้ นอกจากพระพุทธเจ้าพระองค์
 เดียวเท่านั้น เมื่อทรงทราบทั้งเหตุทั้งผลโดยประจักษ์พระทัยแล้ว จึงได้นำวิธีการทั้งเหตุ
 วิธีการชำระ ทั้งเหตุวิธีการบำเพ็ญมาสั่งสอนสัตว์โลก และผลเป็นที่พึงใจก็สอนเรื่อยมา
 จนกระทั่งปัจจุบันนี้

เราเป็นชาวพุทธ เป็นพุทธบริษัทของท่านผู้รู้ ท่านผู้วิเศษ จึงควรเรียนหลักธรรมของ
 ท่านผู้รู้ท่านผู้วิเศษ ให้รู้เรื่องความจริงดังที่ท่านสอนไว้ เราจะรู้ช่องทาง จะไปด้วยความ
 แคล้วคลาดปลอดภัยเป็นสุขโต แม้ภพชาติหน้อยใหญ่ยังมีอยู่ เพราะเชื่อที่จะพาให้เกิดภพ
 เกิดชาติยังมีอยู่ก็ตาม เรื่องวิบากแห่งความดีก็ยังตามสนับสนุนเราในภพนั้น ๆ จนถึง
 จุดหมายปลายทางโดยสมบูรณ์แล้ว สิ่งเหล่านี้ก็หมดปัญหากันไป เพราะความเลศความ

ประเสริฐของจิตที่พอตัวแล้ว ไม่ต้องการสิ่งใดเข้ามาส่งเสริมอีก เนื่องจากจิตเป็นธรรมชาติ
ภาคภูมิใจเต็มที่แล้ว

ท่านจึงกล่าวไว้ในธรรมว่า **บุญญาปาปพหิณบุคคล** ท่านผู้มีบุญและบาปอันละเอียด
แล้ว トラบไตที่ยังมีภพมีชาติ トラบนั้นยังมีความจำเป็นต่อบุญกุศลเครื่องสนับสนุนให้เกิด
ความสุขความสบายในภพนั้นๆ อยู่ แต่เมื่อถึงที่แล้วความสุขเหล่านี้ไม่ได้เป็นความสุขที่
อัศจรรย์เหมือนธรรมดวงเลิศภายในใจที่พอตัวแล้วนั้น ย่อมปล่อยวางกันไปเองโดยไม่มี
อะไรมาบังคับ เช่นเดียวกับเราเดินทางมาวัดป่าบ้านตาด ก่อนที่จะถึงวัดป่าบ้านตาดเราต้อง
ถือสายทางเป็นสำคัญ เมื่อเข้าถึงจุดนี้แล้ว ทางก็ไม่จำเป็นสำหรับเรา เพราะจุดที่ต้องการก็
คือที่นี่ ไม่ใช่ทาง นั้นเป็นสายทางให้เราเดินเข้ามาสู่จุดนี้ เมื่อถึงจุดที่ต้องการแล้วทางจึง
หมดปัญหาไปเอง

บุญกุศลเป็นธรรมเครื่องสนับสนุนให้ผู้ต้องการความสุขความเจริญ และความพ้น
ทุกข์ได้บำเพ็ญ เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเกี่ยวเกาะตลอดไป เมื่อถึงจุดที่พอตัวแล้ว ย่อม
ปล่อยวางความสุขทั้งหลายอันเป็นส่วนสมมุติโดยประการทั้งปวง ท่านจึงให้ชื่อว่า **บุญญา
ปาปพหิณบุคคล** ผู้มีบุญและบาปอันละเอียดเสียแล้ว ก็เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสมมุติ จิตต
วิสุทธินั้นเป็นวิมุตติ สุตวิสัยที่สมมุติจะเอื้อมเข้าถึงแล้ว จิตดวงนี้เป็นของอัศจรรย์ถึงขนาด
นั้นแล จงอย่ามองข้ามจิตซึ่งเป็นรากฐานสำคัญอยู่ในร่างกายเราทุกคน จะลุ่มจมฉิบ
หายก็ดี จะเจริญรุ่งเรืองก็ดี ขึ้นอยู่กับจิตที่ไม่ได้ฝึกฝนอบรมและที่ได้ฝึกฝนอบรมเป็นสำคัญ

จงเรียนให้เห็นจิต ปฏิบัติให้เห็นจิต ให้เห็นสิ่งเกี่ยวข้องกับจิตว่ามีความเกี่ยวข้องกัน
อย่างไรบ้าง ให้เห็นสิ่งที่ปกคลุมหุ้มห่อจิตจนไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร มองเข้าไปมีแต่สิ่ง
หุ้มห่อปิดบังมืดตื้อไปหมดดวง ไม่ปรากฏว่าความจริงของจิตนั้นเป็นอย่างไรบ้างเลย สัตว์
โลกจึงต้องหลงเพราะกิเลสและกลมายาของกิเลส ที่เคยครอบงำหัวใจมานานจนกลายเป็น
ตนเป็นตัว เป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเราเป็นเขาไปเสียทั้งตัวทั้งใจ แยกกันไม่ออก เพราะไม่
ทราบวิธีจะแยก จนกลายเป็นความไม่สนใจจะแยกไปเสียมากต่อมาก

จะทำอะไรก็มีแต่กิเลสเข้ากีดเข้าขวาง เพราะกิเลสกับเรานั้นเป็นอันเดียวกันแล้ว
ภavanaเล็กน้อยก็กลัวจะลำบากลำบาก ความกลัวจะลำบากลำบาก ความอดทนระอาใจก็เป็น
เรื่องของกิเลสหลอกให้เป็นเสีย จะทำบุญให้ทานรักษาศีลก็กลัวจะลุ่มจะตายจะหมดจะสิ้น
จะเปลืองไป ก็ให้กิเลสหลอกไว้เสีย เพราะความเห็นแก่ตัวไม่มีอะไรเกินกิเลสไปได้ซึ่งเต็ม
อยู่ภายในใจนี้ การเห็นแก่ตัวก็คือเห็นแก่กิเลสนั่นเอง แต่เราไม่ทราบว่ากิเลสเป็นอย่างไร
พาคอนให้เป็นอย่างไร จึงไม่ทราบจะแก้ไขอย่างไร แล้วก็ปฏิบัติตามมันโดยไม่รู้สีกตัว เหมือน
กิเลสจูงคนจูงสัตว์ตาบอดไปลงเหวลงบ่อน้ำร้อนนั้นแล ร่างกายทั้งร่าง จิตใจทั้งดวงก็

กลายเป็นหุ่นของกิเลสไปเสียหมด หากความหมายภายในตัวไม่ได้เลย จะเอาอะไรมาต่อสู้กับมันได้ จำต้องยอมไปตาม ๆ กันทั่วโลกดินแดน

แต่เมื่อได้อาศัยการพิจารณาพิจารณาตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้ มีจิตตภาวนาเป็นสำคัญ ก็ค่อยทราบเรื่องดีชั่ว เรื่องกิเลสและธรรมไปได้โดยลำดับ ตั้งแต่ขั้นหยาบต้องต่อสู้กันไปเรื่อย ๆ จนไม่มีกิเลสเป็นคู่แข่งจึงอยู่สบายหายทุกข์ได้ ให้ฟังทราบว่ากิเลสทุกประเภทที่มีอยู่ภายในใจของสัตว์ของเรา ไม่มีกิเลสตัวใดจะสุภาพอ่อนโยนและคล้อยตามธรรม เห็นธรรมเป็นของเลิศของประเสริฐ เห็นธรรมเป็นของดีพิเศษพอที่จะชักชวนจิตใจเรา จุดลากจิตใจเราให้เข้าสู่ธรรม นอกจากกิเลสทุกประเภทไม่ว่าลูกเต้าหลานเหลนปู้ย่าตายายของกิเลส ต้องเป็นข้าศึกแก่ธรรมโดยถ่ายเดียว จึงต้องกีดต้อขวางธรรมอยู่เสมอมาและเสมอไป พวกเราชาวพุทธจึงไม่ควรนอนใจว่ากิเลสจะเปิดช่องเปิดทางให้บำเพ็ญความดีเหมือนเขาเปิดงานปีใหม่ อย่าพากันแห่ชบวนไปนอนคยอยู่สนามหลวงให้ทรมาณเปล่า จะไม่มีผลจากการอนุโลมผ่อนผันของกิเลสแต่อย่างใด ไม่เหมือนรัฐ.....ที่อ่อนปวกเปียกต่อพวกทำลายชาติให้เห็นอยู่อย่างดำตา และอดทนระอาใจเต็มประดาเรื่อยมาและอาจจะเรื่อยไป

ด้วยเหตุนี้กิเลสจึงต้องกีดขวางเรา เพราะเรากับกิเลสเคยเป็นอันเดียวกัน อะไรแสดงออกมาเราก็ถือว่าเป็นเรื่องของเราเสียหมด เลยไม่มีทางแก้หรือแยกแยะตัวเราออกจากกิเลสได้ว่าอะไรเป็นกิเลส อะไรเป็นเรา นี่แหละความฉลาดแหลมคมของกิเลส ความซึ่มซาบของกิเลส ซึ่มซาบไปหมดทั่วอวัยวะตลอดจิตใจ ไม่มีที่ว่างที่จะไม่มีกิเลสแทรกอยู่ในที่นั้นเลย เมื่อเป็นเช่นนั้นการแสดงออกในแง่ใด คิดปรุงในเรื่องใด จึงเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของกิเลสเสียทั้งหมด ส่วนเพื่อธรรมนั้นหาได้ยาก นอกจากจะเล็ดลอดออกมาด้วยความตะเกียกตะกายของผู้ใฝ่ใจใคร่ธรรมจริง ๆ ส่วนมากกิเลสเอาไปกินหมด กระทั่งชนก็ไม่เว้น ไม่มีเหลือไว้บ้างเลย คิด ๆ ไปก็น่าสลดสังเวชกับพวกเราก่อนที่กลายเป็นปูนาปลาทะเลให้กิเลสจับและร้อยเป็นพวง ๆ มาขายเกลื่อนตลาดไม่มีทางรู้ตัว นอกจากพากันร้องเพลงเพลินอยู่ในตลาดแบบขายโง่ให้กิเลสซ้ำเข้าไปอีกเท่านั้น

ก่อนที่เราจะได้รับโอวาทคำสั่งสอนหรือได้เกี่ยวข้องกับศาสนา จึงต้องเป็นอย่างนี้กันทั้งนั้น เมื่อได้รับโอวาทคำสั่งสอน ได้ศึกษาข้อธรรมข้อธรรมบ้าง ก็มีข้อคิดข้อพิจารณาจนถึงด้านจิตตภาวนาแล้วก็ทราบกลอุบายความแทรกซึมของกิเลสประเภทต่าง ๆ ได้โดยลำดับ จนถึงขั้นกิเลสแยบคายออกไปจากจิตใจ แสดงออกมาจากจิตใจเพียงกระพือมเท่านั้นก็ทราบทันที เมื่อถึงขั้นควรทราบกันแล้วปิดไม่อยู่ รู้และปราบจนกิเลสก็บรรลัยเพราะความเพียร เนื่องจากสติปัญญาเป็นเครื่องมือที่ทันกิเลสและเหนือกิเลสอยู่ร่ำไป สุดท้ายกิเลสก็

แตกกระจายหายไปหมดภายในใจ นั่นที่นี้ความสุภาพที่สุดไม่มีอะไรเกินจิตดวงที่กิเลสตัว
แข็งกระด้างข้างขนผา ตัวเป็นข้าศึกต่อธรรมได้ปราศจากไปแล้ว

นี่เราพูดเรื่องกิเลสทุกประเภทไม่มีความสุภาพอ่อนโยน มีแต่ความผาดโผนมีแต่
ความรุนแรง มีแต่ตัวสร้างยาพิษเข้าฝังใจและเผาใจอยู่ตลอดเวลา จึงไม่ยอมรับธรรมไม่
เห็นด้วยธรรม เป็นข้าศึก เป็นสิ่งคัดค้าน เป็นสิ่งต้านทาน เป็นสิ่งที่ต่อสู้กับธรรมอยู่เสมอมา
ผู้ปฏิบัติธรรมจำต้องใช้เพลงรบด้วยความผาดโผนโจนทะยาน ใช้ความทรหดอดทน ใช้
ความหี้ยมดี ใช้ความโหดดี แก้กความโหดร้ายของกิเลสให้ทันตามเหตุการณ์ของการรบพุ่ง
ชิงชัยกัน

ผู้ปฏิบัติธรรมจึงต้องได้ใช้ความอุตสาหะพยายาม ความอดความทนอย่างมาก ที่
เรียกว่าฝึกรทรมาน ก็เพราะการต่อสู้กับกิเลสประเภทนี้คือต่อธรรม ประเภทเป็นข้าศึกต่อ
ธรรม ประเภทต่อสู้ธรรมนั้นแล จนกิเลสเบาบางลงไป ความขี้เกียจขี้คร้าน ความอ่อนแอ
ความเห็นแก่ตัวอันเป็นเรื่องของกิเลสก็ค่อยจางไป ๆ หายไป ๆ สุดท้ายความขี้เกียจก็ไม่มี
ทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นกลมายาของกิเลสหมดไป ๆ ไม่มีอะไรเหลือเลย เหลือแต่ความ
บริสุทธิ์ล้วน ๆ ที่นี้ความสุภาพอ่อนโยนแห่งจิตแห่งธรรมภายในจิตไม่ต้องถาม มีอยู่ในจิต
โดยสมบูรณ์ คำว่า เมตตา-กรุณา สมบูรณ์อยู่ในจิตดวงเป็นคลังแห่งธรรมอย่างสมบูรณ์แล้ว
นั้น

ไม่มีจิตดวงใดที่จะสุภาพอ่อนโยนจนคาดไม่ถึง สุภาพอย่างไม่มีในโลกธาตุนี้ ว่าจิต
ใครจะสุภาพยิ่งกว่าจิตที่บริสุทธิ์แล้ว ในโลกธาตุนี้มีจิตประมาณเท่าไร ทั้งอยู่ในสัตว์ในบุคคล
ที่เกิดอยู่ทุกแห่งทุกหน ไม่ว่าในน้ำบนบก ใต้ดิน บนอากาศ ไม่มีจิตดวงใดบรรดาที่กิเลส
ครอบงำอยู่จะเป็นจิตที่สุภาพอ่อนโยนนี้นवल ยิ่งกว่าจิตที่ปราศจากกิเลสตัวแข็งกระด้าง
แล้วนั้น จิตที่บริสุทธิ์แล้วจึงเป็นจิตที่นิ่มนวลมากประมาณไม่ได้ ประมาณไม่ถูก ไม่มีอะไร
เทียบ เพราะสิ่งที่จะนำมาเทียบเป็นเรื่องโลกสมมุติทั้งมวล จิตนั้นหมดแล้วบรรดาลสิ่ง
เทียบเคียง อะไร ๆ เอื้อไม่ถึง นั้นแหละคือความอ่อนโยนของจิตโดยธรรมชาติของตัวเอง
ที่ไม่มีอะไรเข้าไปแทรกสิ่ง ไม่มีอะไรเข้าไปย้อมเข้าไปก่อวน ด้วยเหตุนี้จึงทำความเข้าใจกับ
ความไม่สุภาพของกิเลส ความผาดโผนของกิเลส การทรมานสัตว์โลกของกิเลส เทียบกับ
ธรรมที่กล่าวมา จะมีมานะต่อสู้พืดเหวี่ยงกันจนถึงที่สุด

เมื่อกิเลสเป็นเช่นนี้ การประกอบความเพียรจะสุภาพได้อย่างไร เมื่อการประกอบ
ความเพียรเพื่อต่อสู้กับกิเลสแต่กิเลสไม่มีประเภทสุภาพ เราจะสุภาพได้อย่างไร การทำแบบ
ค่อยเป็นค่อยไปค่อยทำ ความอดทนก็ให้มีน้อย ๆ ความอุตสาหะพยายามก็มีเพียงเล็ก ๆ
น้อย ๆ ทำสุภาพอ่อนโยนไปสบาย ๆ นี้มีแต่เพลงกล่อมของกิเลสทั้งมวล พวกกันทราบหรือ

ยัง ถ้ายังไม่ทราบก็ควรทราบเสียแต่บัดนี้ อย่าทันทักกิเลสนำขึ้นเชิงสับย่าจนແหลกจะสายเกินแก่นักปฏิบัติเรา

เพราะฉะนั้น วิธีการของครูของอาจารย์ที่ท่านแนะนำสั่งสอน เช่นสมัยปัจจุบันนี้ มีความแผดเผา มีความเผ็ดร้อน จนกระทั่งผู้ถือใจกับกิเลสเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันฟังไม่ได้มีเยอะ ทำไม่จึงฟังไม่ได้ ก็กิเลสมันไม่ยอมฟัง มันว่าธรรมเหล่านี้เป็นธรรมเผ็ดร้อนมาก ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมดุด่าคน ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมกระทบกระเทือนคน มันหาได้กระซิบให้เราทราบสักนิดไม่ว่า ธรรมแผดเผา ธรรมเผ็ดร้อน ธรรมดุด่าเหล่านี้ล้วนเป็นอาวุธประเภท นิวเคลียร์ นิวตรอน หย่อนลงใส่หัวพวกเราที่กำลังเป็นเจ้านายของพวกท่านอยู่เรื่อยมาจนถึงเวลานี้ พวกเราจะพากันบรรลัยหมดเพราะธรรมอาวุธ ประเภทเหล่านี้แน่นอน ถ้าไม่รีบเดินขบวนพาท่านทั้งหลายคัดค้านไว้ ความจริงเหล่านี้ก็กิเลสไม่เคยกระซิบใครให้ทราบเลยกลัวจะเผ่นหนีจาก ไปสู่ธรรมเสียหมด

ความจริงก็คือธรรมกระทบหัวกิเลส คือกลอุบายวิธีการฆ่ากิเลส การทำลายกิเลส นั่นเอง ท่านฆ่าด้วยวิธีนี้ ท่านทำลายกิเลสด้วยวิธีนี้ ท่านรบกับกิเลสด้วยวิธีนี้ สู้กับกิเลสด้วยวิธีนี้ ท่านได้ชัยชนะกิเลสด้วยวิธีนี้ อาการที่แสดงออกทั้งหมดนี้เป็นกิริยาแห่งการต่อสู้ทั้งฝ่ายเหตุทั้งฝ่ายผล คือการต่อสู้กัน ตลอดความวิมุติหลุดพ้น ท่านได้ด้วยวิธีการนี้ทั้งนั้น ท่านจึงได้นำอุบายเหล่านี้มาสอนพวกเราให้ดำเนินตาม แม้ไม่ได้เหมือนท่านทุกอย่าง ก็อยู่ในทำนองคลองธรรมที่ว่า เป็นศิษย์ที่มีครูสั่งสอนก็ยังมีดี ไม่เป็นบ่อขี้ที่หมอบราบให้กิเลสไปเสียหมด ธรรมและการบำเพ็ญยังพอจุดไว้ได้บ้าง

การเทศน์ไม่เทศน์สอนคนจะเทศน์สอนใคร เพราะกิเลสอยู่กับคน กิเลสอยู่ที่หัวใจคน การปราบกิเลสจะปราบบนฟ้าอากาศ ไม่ให้ธรรมเข้าหูเข้าใจคนก็ไม่ได้ เพราะเทศน์ให้คนฟัง กิเลสอยู่ที่หัวใจคน จึงต้องเทศน์ฟาดฟันหั่นແหลกเข้าไปที่ตรงนั้น เป็นการช่วยปราบปรามกิเลสให้คน เพื่อผู้ฟังทั้งหลายได้เข้าใจวิธีการต่าง ๆ ทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผล เมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้ว จิตใจก็ยิ่งมีความซาบซึ้งดูตื้นในธรรมเข้าไปเป็นลำดับ ทั้งด้านความพากเพียร ทั้งด้านการได้ยินได้ฟัง มีความสงบร่มเย็นจิตใจในขณะที่ฟัง เพราะขนาดนั้นกิเลสหมอบ เนื่องจากถูกตบธรรม ความแผดเผาแห่งธรรมปราบลงไปที่จิตใจอันเป็นที่ กิเลสหลบซ่อนตัว จนกระทั่งกิเลสสิ้นซากไปจากใจ มีจำนวนมากมายไม่อาจประมาณได้

การฟังธรรม ถ้าแบกหามกิเลสมาฟังด้วย กิเลสก็จะพามาติดกันเราทำลายเรา โดยหาว่าอาจารย์องค์นี้เทศน์ดูเทศน์ด่าอย่าฟังดีกว่า และพาทำลายอาจารย์โดยหาว่าอาจารย์องค์นี้ดู ไม่ดี ใครมาหาก็ดู ๆ อย่ามาดีกว่า แต่มันไม่บอกไม่หลอกแทรกซ้อนธรรมเข้าไปว่าอยู่กับเรามากกว่าอยู่กับธรรม เราไม่ดู แต่ดีเลย บีบเอาเลย จะทำอะไรก็ได้ ทำกับมนุษย์ง่ายจะ

ตายไป มันไม่บอก แต่ฟังทราบว่าเป็นเรื่องทั้งนี้มีแต่เรื่องทำลายเราและผลประโยชน์ของเรา เพราะความกระชิบกระชาบหลอกลวงของกิเลส ครูอาจารย์เมื่อก่อนท่านปฏิบัติดีอยู่ ท่านจะเสียหายอะไรกับการตำหนิติเตียนของกิเลสจากใจจากปากคน ท่านต้องเป็นท่านอยู่วันยังค่ำ นั้นแล ผู้เสียหายก็คือผู้เป็นเครื่องมือของกิเลสนั้นแลจะเป็นใครที่ไหนกัน

ถ้าอยากรู้อยากเข้าใจบรรดธรรมจากพระท่านแสดงบอกสอนจริง ๆ ก็อย่าพากันหามหาภิเลสมาวัดอย่างออกหน้าออกตากัน พระท่านดูไม่ได้ แม้กิเลสมีอยู่ภายในใจก็ให้พากันจับกิเลสของตัว ๆ แต่ละรายมัดไว้กับต้นเสาศาลาเสียก่อน เปิดโอกาสให้ธรรมท่านออกสนาม ขึ้นเวทีชี้แจงบรรดธรรมไปตามความสัตย์ความจริงอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มบรรดเต็มธรรม จะสนุกฟังอย่างเพลินใจและดื่มด่ำในธรรมหาอะไรเทียบไม่ได้ เพราะไม่มีกิเลสออกมาพ่นพ่นขวางขวางธรรม มีแต่ธรรมแสดงลวดลายเต็มฝีมือ จะสนุกตักดวงเอาเหตุเอาผลจากธรรม ไปปฏิบัติให้เกิดความสงบเย็นใจทั้งตนและครอบครัว ตลอดผู้เกี่ยวข้องไม่มีประมาณ สมชื่อว่ามาฟังธรรมบำเพ็ญบุญกุศลอย่างแท้จริง ไม่มาแบบกิเลสเป็นคนขบถถือพวงมาลัยเหยียบเบรคห้ามล้อในสิ่งเป็นธรรม เหยียบคันเร่งในสิ่งไม่เป็นธรรม จะได้รับความรู้ความฉลาดจากวัด จากครูอาจารย์ไปเป็นคติสอนใจวันละเล็กละน้อยไม่ขาดทุนสูญุดอก ด้วยการถูกหลอกจากกิเลสโดยไม่รู้ลี้ดั่งที่เป็น ๆ กันอยู่เสมอมา

การสั่งสอน เมื่อมามีแว่เกรงใจคนก็เสียความสัตย์ความจริงของธรรม ไม่เคารพธรรมสารคุณอันแท้จริงก็ด้อยลงและนำออกแสดงไม่ถนัด นำออกแสดงไม่ได้ สุดท้ายก็จะมีแต่เรื่องของกิเลสขึ้นธรรมาสันประกาศตนคนประเภทเดียวกันฟังก็ชอบ แต่ปราศรัยฟังแล้วสลดใจสังเวช จึงลำบากในการแสดงอยู่ไม่น้อย เท่าที่แสดงวันนี้ก็ไม่แน่ใจว่าจะไม่มีธรรมประเภทกิเลสชี้หน้าด่าทอหรือไม่ แต่ก็จำเป็นจำใจต้องแสดง

จึงขอให้ทุกท่านได้นำไปพิจารณา แล้วปฏิบัติต่อสู้กับกิเลสซึ่งเป็นตัวภัยฝังกับใจมานาน อย่าให้เป็นความเคยชิน เพราะความทุกข์เกิดขึ้นจากกิเลส ใครจะชินกับมันไม่ได้ เช่นเดียวกับไฟ จ่อเข้าไปตรงไหนก็ต้องร้อนทันที หากความชินไม่ได้ นี่เป็นหลักสำคัญที่เราจะฝังไว้ในใจให้เป็นคติแก่ตัวเองอยู่เสมอ

จึงขอยุติการแสดงธรรมเพียงเท่านี้
